

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Elverdingestraat 2-4 (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017D322

08/05/2017

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Bart Bot
Wetenschappelijke begeleiding: Jan Decorte (CO₇)

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer

NV Nifika Spinnerykaai 45 bus 202 8500 Kortrijk

b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog

OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

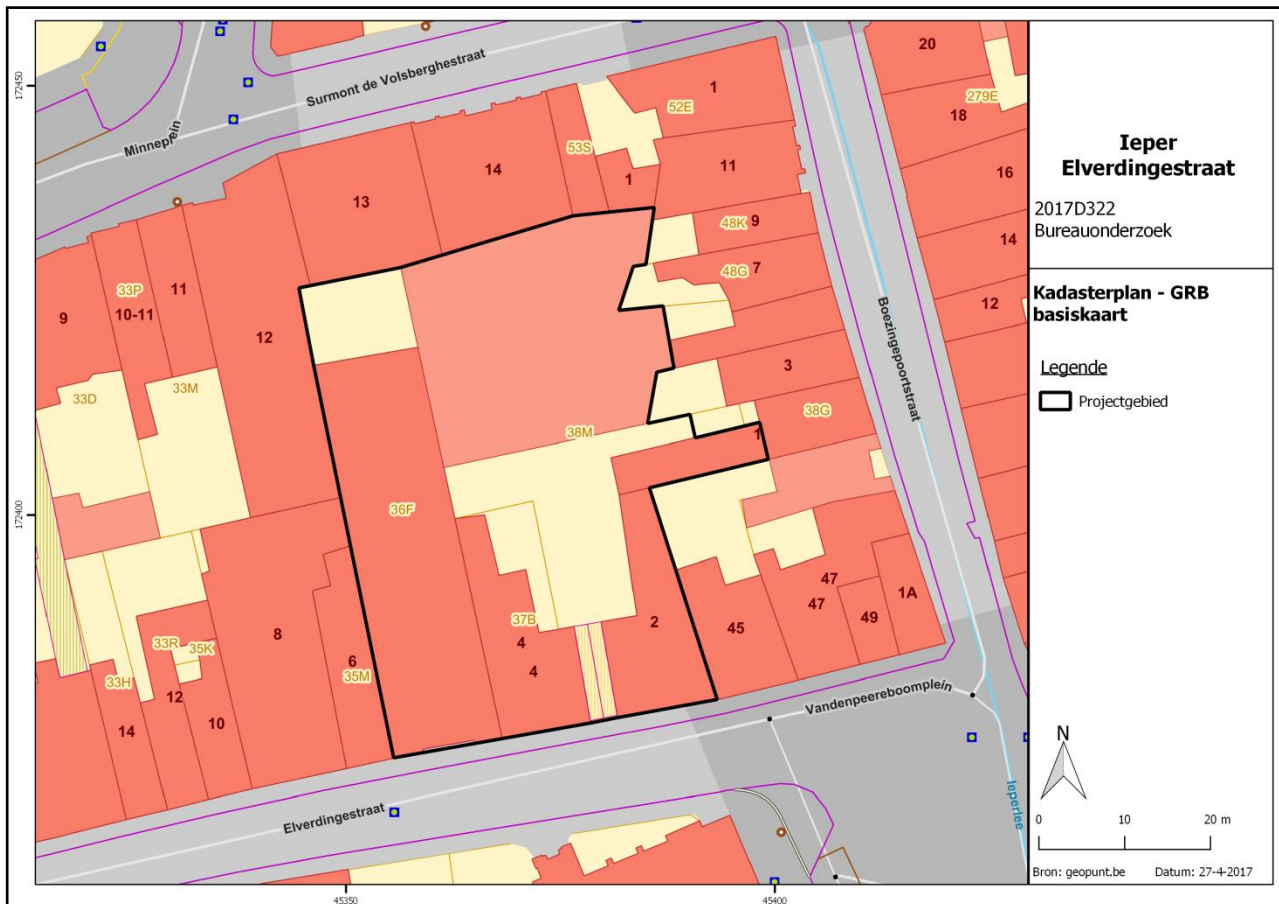
c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog

Janiek De Gryse Ten Briele 14 bus 15 8200 Sint-Michiels-Brugge

d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:

Provincie West-Vlaanderen Gemeente Ieper Deelgemeente / Postcode 8900 Adres Elverdingstraat 2-4
Toponiem Elverdingstraat 2-4 Bounding box (Lambertcoördinaten) Xmin = 45398 Ymin = 172371 Xmax = 45344 Ymax = 172435

e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of nummers en kaartje

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

2.2 Synthese

De opdrachtgever plant de verbouwing van twee appartementsblokken en een woning. De werkzaamheden kunnen een bedreiging vormen voor eventueel aanwezig ondergronds erfgoed. Naar aanleiding van de geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag binnen een vastgestelde archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt, werd een archeologienota opgemaakt. Op basis van dit bureauonderzoek werd nagegaan of een verder archeologisch traject met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of er een (gedeeltelijke vrijgave) mogelijk is.

Uit het bodemkundig/landschappelijk onderzoek blijkt dat het plangebied zich situeert op de loop van de leperlee. In de nabijheid situeert zich ook de samenvloeiing van de oude leperlee en de gekanaliseerde leperlee. Op basis van het bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat het archeologisch potentieel van dit projectgebied zeer groot is. Vooreerst situeert het projectgebied zich in de onmiddellijke nabijheid van de de Karolingische oorsprong van de Sint-Maartenskern. Het alluvium van de leperlee werd in de 12de eeuw ingenomen door de stad leper. Door zijn ligging aan de leperlee was het plangebied vermoedelijk interessant voor ambachtelijke nijverheid en/of havenactiviteiten. Vervolgens wordt op de kaart van Sanderus een gebouw afgebeeld, net ten zuiden van een kapel.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Ieper Elverdingstraat 2-4.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is (zie '1.2.2. in het verslag van resultaten). Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het projectgebied situeert zich in de onmiddellijke nabijheid van de Karolingische oorsprong van de Sint-Maartenskern.
- Het plangebied bevindt zich aan de samenvloeiing van de oude Ieperlee en de gekanaliseerde Ieperlee.
- De oude Ieperlee loopt vrij zeker pal door het plangebied.
- Het alluvium van de Ieperlee werd in de 12de eeuw ingenomen door de stad Ieper. Er bevond zich bewoning langs deze Ieperlee.
- Door zijn ligging was het projectgebied interessant voor o.a. ambachtelijke activiteiten en/of havenactiviteiten.
- De vallei werd stelselmatig opgehoogd, het archeologisch bodemarchief kan dus een zekere diepte bereiken.
- Er bevindt zich vermoedelijk een gebouw binnen het plangebied. Op de kaart van Sanderus (16de eeuw) staat immers, net ten zuiden van een kapel, een gebouwtje afgebeeld.
- Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog werd het archeologisch archief van Ieper afgedekt. De bewaringsgraad van het archeologische patrimonium is vermoedelijk zeer goed.

3° de waardering van de archeologische site:

Het archeologisch onderzoek van het projectgebied kan potentieel leiden tot een belangrijke kenniswinst m.b.t. de (laat)middeleeuwse stadsontwikkeling van Ieper.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.2.1 Impactbepaling

De geplande werken hebben betrekking op percelen gelegen aan de Elverdingestraat 2-4. De bouwheer plant hier de bouw van twee appartementsblokken en een woning. Daarnaast worden enkele bovengrondse parkeerplaatsen en een fietsenberging voorzien. Het volledige plangebied wordt voorzien van nieuwe riolering, drie regenwaterputten (15000l) en infiltratieputten.

De aanvraag omvat het verbouwen en deels slopen en herbouwen van de voormalige bedrijfsgebouwen met het oog op het realiseren van een inbreidingsproject. De meest waardevolle volumes langs de Elverdingestraat 2-4 (die zijn opgenomen op de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed) worden behouden. De loods, ten westen van nr. 4 wordt afgebroken, uitgezonderd de voorgevel. De gevel van de noordelijk gelegen loods wordt ook behouden. De rest van de achterliggende bijgebouwen worden afgebroken.

De bouwblokken (blok A, blok B en Blok C) worden gefundeerd op een plaat van -80cm diep. Ten zuiden van blok A worden drie regenwaterputten (15000l) en een infiltratieput voorzien. Het plangebied wordt voorzien van nieuwe riolering op -80cm diep. Bij nader orde is er niet geweten of de funderingsplaat ook nog dieper wordt gefundeerd. Er werden nog geen stabiliteitsonderzoeken uitgevoerd maar omwille van de aanwezigheid van de Ieperlee en de instabiliteit van de grond zal er heel waarschijnlijk op palen worden gefundeerd. Deze funderingswijze zal een grote impact en verstoring van het bodemarchief teweegbrengen.

2.3.2.2 Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Landschappelijk bodemonderzoek* Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.

- *Geofysisch onderzoek* Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Veldkartering* Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek* Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten* Cfr. CGP. 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In het geval van het projectgebied leper Elverdingestraat 2-4 vormen de aard van de geplande ingreep en het aanzienlijk archeologisch potentieel van het plangebied de redenen om een proefonderzoek in de vorm van proefputten en proefsleuven uit te voeren. Eerder werd aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Een dergelijke proefonderzoek kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken.

De aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

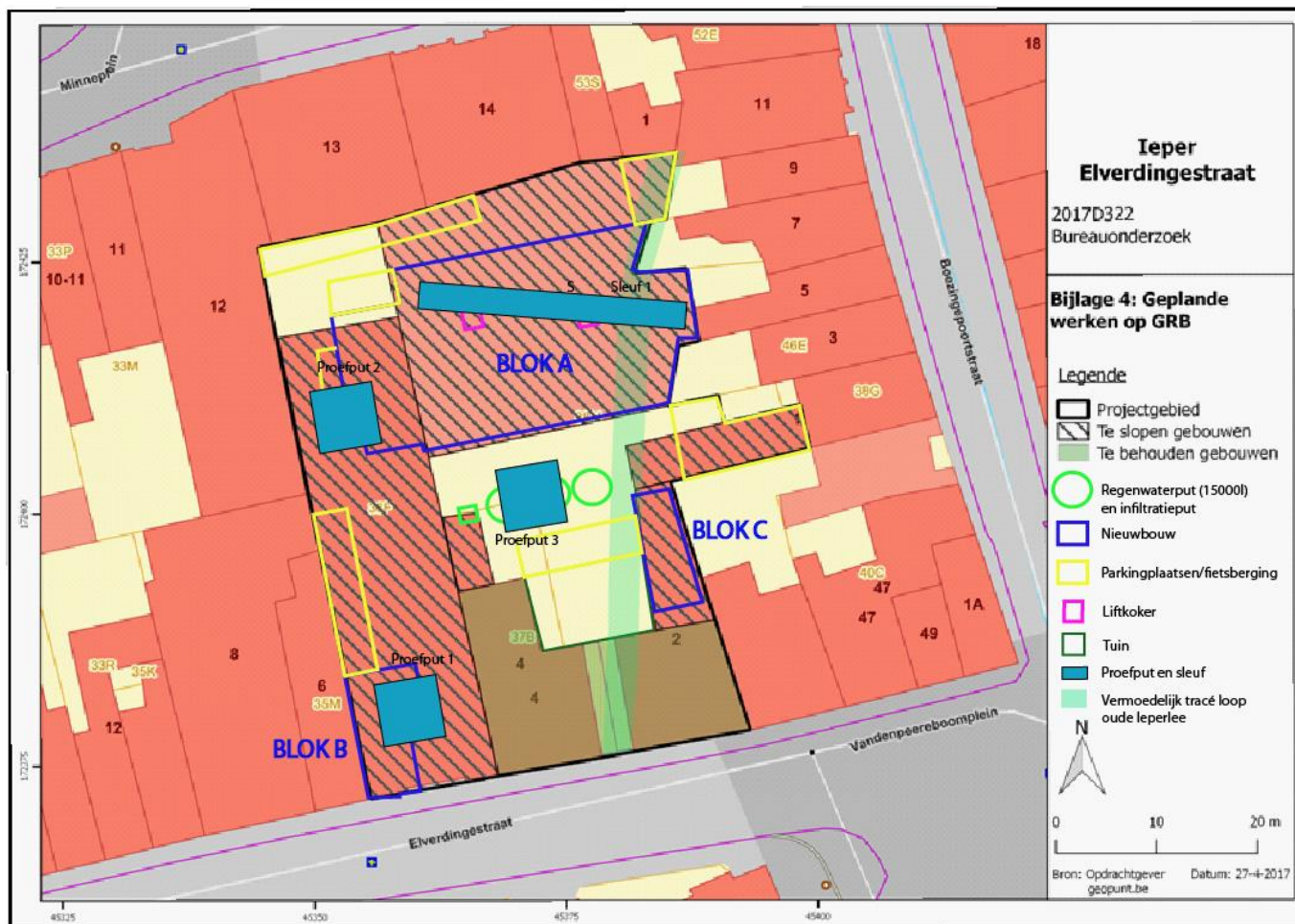
- mogelijk: De percelen zijn toegankelijk voor graafmachines. Een graafmachine kan via de poort van de loods gelegen aan de Elverdingestraat het terrein betreden.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een proefonderzoek niet nuttig zou zijn.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een proefonderzoek in de vorm van proefputten en een sleuf is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. *In situ* bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een proefonderzoek noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 Programma van maatregelen

A. Afbakening

Het advies heeft betrekking op het totale gebied uitgezonderd de te behouden gebouwen. In totaal worden drie proefputten en één sleuf geadviseerd (zie figuur 2)¹. Een eerste proefput bevindt zich ter hoogte van blok B. Een tweede proefput wordt aangelegd ten westen van blok A, een derde proefput ligt ten zuiden van blok A. Tenslotte wordt een sleuf getrokken ter hoogte van blok A, haaks op de loop van de leperlee.

¹ Er werd contact opgenomen met Jan Decorte (Co7) bij de opmaak van het putten- en sleuvenplan.

Figuur 2 Advieszone archeologisch vooronderzoek. (bron: Geopunt)

B. Onderzoeksvragen

Wat de onderzoeksvragen betreft moet een inschatting gemaakt worden van de archeologische resten en de bedreiging ervan. Het onderzoek dient minimaal een antwoord te geven op onderstaande vragen:

- Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn waardevolle archeologische resten aanwezig in de bedding van de leperlee?
- Zijn er aanwijzingen voor de inhoudelijke invulling van de bewoning in de Late Middeleeuwen?
- Zijn er aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten binnen het plangebied?
- Moet er, op basis van de archeologische resten, een vlakdekkend onderzoek plaatsvinden?

C. Methode en Strategie

Voor de locatie Ieper Elverdingstraat wordt, omwille van voorgaande argumentatie, een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek, opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het uitgesteld traject impliceert dat de prospectie pas van start kan gaan na de sloop van de te slopen aanwezige gebouwen. Er dient nadrukkelijk beklemtoond te worden dat aan de sloop duidelijke voorwaarden verbonden zijn. Alle muren kunnen zonder archeologische begeleiding gesloopt en verwijderd worden tot op het niveau van het huidig straatniveau.

Voor de gehanteerde onderzoekstechniek, namelijk het aanleggen van proefputten op sites met een complexe stratigrafie is paragraaf 8.6. van de Code van de Goede Praktijk van toepassing. Er wordt geopteerd voor proefputten aangezien zo de verticale stratigrafie van het aanwezige sporenbestand in een stadscontext efficiënt kan worden geregistreerd. Voor het verkrijgen van een optimaal beeld van de verspreiding van de eventueel aanwezige archeologische waarden worden drie proefputten van minimaal 4m bij 4m (16m²) aangelegd. In iedere proefput wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. Het aantal vlakken en de aanlegdieptes worden tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. Alle sporen worden geregistreerd volgens de Code van de Goede Praktijk. In het geval van diep uitgegraven contexten (bvb. waterputten) worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metal voorwerpen met behulp van een metaaldetector. Per proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak. Indien de onaangeroerde grond niet kan worden bereikt dient het onderzoek te worden aangevuld met controleboringen op de diepteligging van de onaangeroerde grond te registreren.

In sleuf 1 moet een profiel haaks op de oude Ieperlee aangelegd worden. Dit profiel kan/moet trapsgewijs aangelegd worden. Ook hier moeten de veiligheidsvoorschriften gerespecteerd worden. Sleuf 1 heeft over de gehele lengte minimaal een breedte van 3,6m (twee kraanbakken).

Indien blijkt dat de resultaten van het vooronderzoek van die aard zijn dat er in een volgende fase een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving uitgevoerd moet worden, kunnen er geen bouwactiviteiten plaatsvinden voor het archeologisch onderzoek volledig afgerond is.

Er moet rekening gehouden worden met de vondst van WOI-munitie. Bij de vondst dient de Lokale Politie en DOVO ingeschakeld te worden.

D. Eindcriteria

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de opgraving gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Uitvoeringstermijn

De uitvoeringstermijn is sterk afhankelijk van de lokalisatie en de bewaringstoestand van de verwachte archeologische resten en bijgevolg moeilijk in te schatten.

- Terreinwerk: 15 werkdagen, 2 archeologen + aardkundige (31 mandagen)
- Verwerking: 19 mandagen

G. Kostenraming

- Kraan: aanleg + dichten
- Veldteam: 15 dagen veldwerkleider 15 dagen assistent archeoloog 1 dag aardkundige
- Verwerking: 12 dagen veldwerkleider 7 dagen assistent archeoloog

In de kostenraming zijn volgende kosten niet inbegrepen: de beveiliging van de sleuven (herashekkens of andere), de werfinrichting (keet, toilet).

H. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Ieper in het bijzonder. Bij de aanvang van de werken en bij voorkeur enige tijd voordien moet de regionale specialist Jan Decorte (Co7) worden verwittigd.

Het projectteam wordt bijgestaan door een aardkundige die de profielen in de sleuven bestudeert en interpreteert. De aardkundige ondersteunt vervolgens ook de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren. De aardkundige moet absoluut aanwezig zijn op het terrein wanneer het profiel op de Ieperlee wordt aangelegd en geregistreerd.

I. Risicofactoren

Er dient rekening gehouden te worden met zeer natte bodemomstandigheden. Ter hoogte van de sleuf 1 (blok A) moet voor het onderzoek op de Ieperlee lijnbemaling (15m) worden voorzien.

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

J. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

2.4 Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016
- AGIV
- DOV Vlaanderen
- Geoportaal
- Geopunt

- TOL A., VERHAGEN PH., BORSBOOM A. & VERBRUGGEN M. 2004, Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. Raap-rapport 1000. Amsterdam.